

2 Rámec hospodářské politiky a cíle

2.1 Vládní cíle a priority

Hlavním hospodářským cílem vlády ČR je podpora hospodářského růstu a zaměstnanosti podněcováním zvyšování produktivity a konkurenceschopnosti. Současně neodkladným úkolem je upevnění kontroly nad vývojem veřejných financí. Smyslem je zrychlit proces dohánění hospodářské úrovně „starých“ členských států EU, aniž by došlo k zanedbání environmentálních a sociálních požadavků.

Dosažení vysoké růstové dynamiky je také nezbytnou podmínkou pro změnu trendu vývoje zaměstnanosti v České republice. Klíčem k této strategii je zlepšování podnikatelské kultury a zkvalitňování podnikatelského prostředí spolu s opatřeními zaměřenými na zpružnění nabídkové strany trhu práce (např. úpravami systému sociálních dávek, reformou vzdělávacího systému, podporou profesního vzdělávání a zaváděním systému celoživotního učení), a v neposlední řadě také podpora výzkumu, vývoje a inovací¹. Všechna tato opatření musejí odpovídat principům udržitelného rozvoje.

Výchozí podmínkou umožňující naplnit deklarované priority je zachování stabilního makroekonomického prostředí uplatněním optimálního mixu hospodářských politik. Naplňování tohoto záměru je předpokladem i pro následné přistoupení k eurozóně. Vzhledem k nevyhnutelným implementačním zpožděním se bude hospodářská politika již nyní orientovat na vytváření podmínek pro integraci ČR i do evropských měnových struktur. Časování tohoto procesu bude záviset na rychlosti reálné konvergence a strukturálních reforem, na procesu nominální konvergence, a zejména na důsledné realizaci fiskální konsolidace.

Hospodářská politika bude orientována na rychlejší ekonomickou konvergenci a zvyšování adaptability ekonomiky, aby se snížilo riziko zpomalování hospodářského růstu vyvolané působením asymetrických šoků. Ačkoliv se charakteristiky české ekonomiky od počátku transformace přiblížily charakteristikám zemí EU, přetrvává určitá nesladěnost ekonomických cyklů a strukturální odlišnosti, které nezmizí ani po vstupu do eurozóny. Pro zajištění dostatečné reakční schopnosti české ekonomiky jsou klíčové stabilizující fiskální politika, pružnost na trhu práce a trhu produktů a dobře fungující finanční trhy.

Fiskální reformy zabrání, aby se stav veřejných financí stal bariérou pro vstup do eurozóny nejen vzhledem ke schodkům, ale i pro nedostatečné strukturální přizpůsobení, zejména výdajové strany. Fiskální politika musí být připravena plnit svou makroekonomickou stabilizační funkci a zároveň být konzistentní s ostatními strukturálními politikami podporujícími zlepšování konkurenční schopnosti české ekonomiky v podmínkách jednotného trhu.

Vláda si je plně vědoma nezbytnosti dokončení reformy veřejných financí jako zásadního předpokladu pro splnění maastrichtských kritérií. Nadměrné rozpočtové deficity a nepříznivé trendy zvyšování zadluženosti byly bohužel nutným doprovodným jevem transformace a z ní vyplývajícího obrovského transformačního břemene, nových požadavků na vytváření infrastruktury a na ochranu životního prostředí a potřeby přibližovat se k hospodářské

¹ V březnu vláda schválila Národní inovační strategii a zařadila oblast inovací mezi nejvyšší státní priority s tím, že do konce roku bude předložena střednědobá Národní inovační politika.

výkonnosti EU. Fiskální konsolidace proběhne postupně, v přiměřeném časovém úseku a udržitelným způsobem.

Ve shodě s výše zmíněnými ambicemi a v duchu Lisabonské strategie stanovila vláda ČR v roce 2004 následující priority²:

- podporu hospodářského růstu a konkurenceschopnosti;
- zaměstnanost;
- reformu veřejných financí;
- udržitelný rozvoj.

2.2 Měnová a kurzová politika

Hlavním cílem měnové politiky České národní banky (ČNB) je zabezpečovat cenovou stabilitu³. Dosažení a udržení nízkoinflačního prostředí je podmínkou rovnovážného a dlouhodobě udržitelného ekonomického růstu.

Měnová politika a cílování inflace

Režim měnové politiky ČNB spočívá v přímém cílování inflace; od roku 2002 přešla k průběžnému cílovému pásmu pro meziroční celkovou inflaci⁴. Toto pásmo rovnoměrně klesá z úrovně 3 – 5 % v lednu 2002 na úroveň 2 až 4 % v prosinci 2005. V souladu se svou *Dlouhodobou měnovou strategií* stanovila ČNB v březnu 2004 inflační cíl pro období od ledna 2006 a v dostatečném časovém předstihu vytvořila rámec pro měnověpolitické rozhodování s dopadem na cenový vývoj od počátku roku 2006 a ukotvila dlouhodobá inflační očekávání. Tento inflační cíl byl vyhlášen jako meziroční přírůstek indexu spotřebitelských cen (CPI) ve výši 3 %; ČNB bude zároveň usilovat o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než jeden procentní bod na obě strany. Inflační cíl bude platit průběžně až do přistoupení ČR k eurozóně.

Vyhlášený inflační cíl nezakládá akceleraci cílované inflace a svou výši plynule navazuje na konec předchozího pozvolně klesajícího cílového pásma. Vzhledem k dosaženému nízkoinflačnímu prostředí je cíl stanoven v horizontální podobě. Stanovený inflační cíl je zároveň dobrým východiskem pro budoucí plnění konvergenčních kritérií, koresponduje s dlouhodobými inflačními očekáváními finančních trhů a splňuje i omezení plynoucí ze statistického nadhodnocení při měření inflace. Cíl rovněž zohledňuje nulovou mez nominálních úrokových sazeb a potenciální nepružnosti mezd směrem dolů.

Inflační cíl je stanoven mírně nad úrovní cenové stability deklarované ECB⁵. Takto vzniklý nevelký inflační diferenciál je odrazem dlouhodobé reálné konvergence české ekonomiky k průměru eurozóny, která bude pokračovat i jistou dobu po přistoupení ČR k eurozóně.

² Tyto priority, ač v poněkud odlišném pořadí, v zásadě odpovídají doporučením Hlavních směrů hospodářských politik tak, jak je pro ČR navrhla Evropská komise počátkem roku 2004.

³ Tento cíl byl kodifikován v roce 2002 novelou zákona o ČNB a změnou Ústavy České republiky a nahradil v rámci harmonizace s legislativou EU dřívější cíl, kterým byla měnová stabilita.

⁴ Blíže viz *Představní hospodářský program ze srpna 2003*.

⁵ ECB deklarovala cenovou stabilitu pro eurozónu jako meziroční změnu harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP) těsně pod 2 %.

Měnová politika v procesu přijetí jednotné měny

Představy České republiky o postupu přijetí jednotné měny jsou vyjádřeny ve společném dokumentu vlády a ČNB *Strategie přistoupení České republiky k eurozóně*, který byl přijat v říjnu 2003.

Přípravenost ČR na účast koruny v mechanismu ERM II a na přistoupení k eurozóně bude každoročně pravidelně vyhodnocována nejen formálními kritérii potřebnými pro vstup, ale také pomocí podrobnějších ekonomických analýz. Konkrétně při zpracování a projednávání konvergenčních programů vždy na podzim daného roku, nejpozději však do 31. prosince, bude vládě předloženo vyhodnocení současného a očekávaného plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a vyhodnocení stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou. Na základě tohoto hodnocení bude vládě Českou národní bankou a Ministerstvem financí navrženo rozhodnutí, zda iniciovat proceduru směřující ke vstupu koruny do mechanismu ERM II. S ohledem na záměr setrvat v tomto mechanismu jen po nezbytně nutných dvou letech, bude rozhodnutí o vstupu do mechanismu ERM II zahrnovat i plánovaný termín přistoupení k eurozóně, tedy zavedení měny euro v České republice.

Samostatná česká měnová politika bude do doby završení měnového integračního procesu i nadále realizována prostřednictvím strategie cílování inflace. Účast v ERM II je chápána jen jako brána pro přistoupení k eurozóně a delší než minimálně vyžadované setrvání v ERM II se České republice nejeví jako žádoucí. Česká republika by se měla zapojit do mechanismu ERM II teprve po vytvoření předpokladů pro úspěšné splnění konvergenčních kritérií. Poté by ČR mohla přijmout měnu euro a realizovat výhody z jejího přijetí.

Za předpokladu splnění maastrichtských kritérií včetně úspěšné konsolidace veřejných financí, dosažení dostatečného stupně reálné konvergence a přiměřeného postupu strukturálních reforem zajišťujících dostatečnou ekonomickou sladění se zeměmi EU lze očekávat přistoupení ČR k eurozóně v horizontu let 2009 – 2010.

2.3 Fiskální politika

Udržitelnost veřejných financí je základní podmínkou pro přijetí jednotné evropské měny. Ke snížení současného nadměrného rozpočtového deficitu vláda ČR přijala strategii konsolidace veřejných financí, která zajistí postupné snížení deficitu sektoru vládních institucí. Podle ní by v roce 2006 neměl deficit vládního sektoru překročit 4,0 % HDP a v roce 2007 by neměl přesáhnout 3,5 % HDP. Ve srovnání s výchozí úrovní v roce 2004 se deficit vládního sektoru ročně v průměru sníží o cca 0,7 procentního bodu. Tempo fiskální konsolidace by nemělo způsobit výrazný pokles domácí poptávky a nemělo by ohrozit sociální soudržnost. Předpokládáme, že fiskální politika bude mírně poptávkově restriktivní a uvolní prostor pro více akomodativní politiku měnovou. Vedle snižování deficitu rozhodla vláda také o změně struktury daňových příjmů a vládních výdajů. Cílem je posílit nabídkovou stranu ekonomiky a vytvořit pozitivní stimuly pro trh práce, a tím i vytvářet podmínky pro zrychlení tempa růstu potenciálního produktu.

V rámci II. etapy reformy veřejných financí již započaly změny v daňové soustavě, které vytvoří předpoklady pro plnění cílů v oblasti konkurenceschopnosti. Nejvýznamnější změnou je snížení základní sazby DPH z 22 % na 19 % při zachování snížené sazby ve výši 5 %.

2 Rámec hospodářské politiky a cíle

S cílem podpořit podnikání přijala vláda program výrazného snižování zdanění příjmů právnických osob. Postupně se snižuje statutární daňová sazba⁶. Pokles efektivní sazby daně z příjmů právnických osob bude však podle dostupných odhadů ještě razantnější, zejména vlivem zrychlení odepisování v prvních třech odpisových skupinách a rozšíření podpory vědy a výzkumu zvýšením odpočtu darů na vědu a výzkum až do výše 10 % základu daně. Ve střednědobém horizontu bude efektivní zdanění firem přibližně srovnatelné se sousedními zeměmi a zároveň bude porovnatelné i se zeměmi EU v době, kdy byly na obdobné ekonomické úrovni (fiskální politika viz kapitoly 4 - 7).

2.4 Strukturální politiky

Zdokonalování podnikatelského a investičního prostředí

V únoru 2003 schválila vláda dokument Návrhy zdokonalení podnikatelského a investičního prostředí, který identifikoval závažné překážky rozvoje podnikatelských a investičních aktivit a navrhl způsoby jejich odstranění.

Od ledna 2004 funguje Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest, včetně krajských kanceláří, která vznikla sloučením tří agentur – České agentury pro zahraniční investice (CzechInvest), Agentury pro rozvoj podnikání (ARP) a Agentury pro rozvoj průmyslu (CzechIndustry). Záměrem je zefektivnění systému podpory podnikání a zjednodušení čerpání prostředků ze strukturálních fondů EU. V únoru 2004 byla zřízena Rada pro rozvoj podnikatelského prostředí, v níž působí zástupci jak veřejného, tak soukromého sektoru. Rada se zaměří na daňovou problematiku, legislativní předpisy upravující podmínky pro podnikání, zlepšení infrastrukturálních předpokladů podnikatelského prostředí, podporu podnikání a obchodu/vývozu, trh práce a školství.

Box 2.1: Strukturální charakteristiky české ekonomiky

V odvětvové struktuře HDP (hrubá přidaná hodnota vč. FISIM, v běžných cenách) nedošlo v roce 2003 ve srovnání s rokem 2002 k výrazným změnám. Zvýšil se podíl služeb na z 57,9 % na 58,3 % a podíl stavebnictví z 6,6 % na 6,9 %. Naopak klesl podíl průmyslu z 31,8 % v roce 2002 na 31,4 % a zemědělství z 3,7 % na 3,4 %.

Na hospodářský vývoj v průmyslu působila příznivě zejména pokračující vysoká výkonnost soukromých podniků pod zahraniční kontrolou (se zhruba polovičním podílem na celkových tržbách, více jak třetinovým podílem na přímém vývozu a třetinovým na celkové zaměstnanosti v r. 2003). Příznivě působilo pokračující uvádění do provozu nově zřízených výrobních kapacit v nových průmyslových zónách a oživení produkce v tradičních odvětvích hutnictví a strojírenství.

V posledních čtyřech letech zaznamenala ČR za podpory investičních pobídek enormní nárůst přímých zahraničních investic a z hlediska mezinárodního srovnání patří dlouhodobě mezi důvěryhodné příjemce zahraničního kapitálu. V kumulaci od roku 1993 do konce roku 2003 získala ČR celkem 1 288 mld. Kč přímých zahraničních investic. V roce 2003 se snížil příliv přímých zahraničních investic do ČR meziročně téměř o 74 % na 72,9 mld. Kč (cca 2 583 mil. USD)*.

Téměř dvě pětiny těchto investic směřovaly do průmyslu, zhruba třetina přišla do zpracovatelského průmyslu (především do výroby strojů, elektrických a optických přístrojů a dopravních prostředků).

V odvětví služeb se na zahraničních investicích podílelo cca pětinou peněžnictví a pojišťovnictví, necelými 18 % služby v oblasti nemovitostí a cca 13 % obchod a opravy.

⁶ V roce 2004 byla sazba snížena z 31 % uplatněných v roce 2003 na 28 %, v roce 2005 bude dále snížena na 26 % a konečně v roce 2006 na 24 %.

2 Rámec hospodářské politiky a cíle

Vláda do konce roku 2003 projednala a přijala investiční záměry 28 společností, které mají zájem získat podporu pro vybudování 20 technologických center a osm center strategických služeb. Tyto společnosti předpokládají, že do pěti let proinvestují více než 8 mld. Kč a zaměstnají cca 6 tis. osob.

V průběhu roku 2003 bývalá agentura CzechInvest zprostředkovala 60 investičních projektů (z toho 41 předložilo žádost o pobídku) s předpokládaným přílivem cca 35,8 mil. Kč přímých zahraničních investic a vytvořením více než 7 tis. nových pracovních míst. Připravilo se 11 průmyslových zón.

Již třetí rok dochází k poklesu počtu návrhů na konkurz a vyrovnání (v r. 2003 meziročně o 2,1 %). Od roku 1992 bylo vyřízeno 4 639 konkurzů.

Na trhu práce byl meziroční mírný pokles celkové zaměstnanosti a nárůst průměrné míry registrované nezaměstnanosti na 9,9 % především výsledkem pokračujícího procesu strukturálních změn v národním hospodářství a přetrvávajících rigidit na trhu práce. Ke snížení stavu pracovníků došlo zejména v průmyslu s pozitivním dopadem na zvýšení produktivity práce a konkurenceschopnosti. Naproti tomu služby (s nižším podílem počtu pracovníků na celkové zaměstnanosti než v západních ekonomikách) jsou oblastí, kde lze zaměstnanost dále zvyšovat. Jejich absorpční schopnost však zatím nestačí nahrazovat ztráty z restrukturalizace výroby.

*Pokles byl ovlivněn jednak minimální privatizační aktivitou, akvizicí Českého Telecomu, který odkoupil za 1,05 mld USD od společnosti Atlantic West B.V. 49 % podíl ve společnosti Eurotel Praha, a také vysokou srovnávací základnou roku 2002 (prodej Transgasu).

Systém investičních pobídek České republiky upravuje od května roku 2000 zákon o investičních pobídkách. Jeho druhá novela zajistila s účinností od 1. května 2004 plnou kompatibilitu s právními předpisy EU. Stěžejním opatřením je přesun kompetencí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže při posuzování udělování investičních pobídek do působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu a od určité hranice do působnosti Evropské komise a snížení minimální výše investice potřebné k získání pobídky z 350 mil. Kč na 200 mil. Kč (z 10,9 mil. eur na 6,2 mil. eur). V prosinci 2003 byl přijat Rámcový program pro podporu technologických center a strategických služeb vedoucí ke zvýšení mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky a k vytvoření pracovních příležitostí pro vysoce kvalifikované pracovníky.

Zvýšenou pozornost věnuje vláda segmentu malého a středního podnikání. Malé a střední podniky (MSP) jsou významnou součástí ekonomiky České republiky. Podněcují konkurenční dynamiku ekonomiky a přímo či nepřímo působí na velké podniky, zejména v oblasti zvyšování efektivnosti a inovací. Proto vláda zpracovává Koncepti podpory malého a středního podnikání od r. 2005. Střednědobými cíli koncepce je:

- zvýšení podílu MSP na růstu ekonomiky, na její exportní výkonnosti, na snižování nezaměstnanosti a na hospodářském oživení strukturálně postižených a ekonomicky slabých regionů,
- zvýšení konkurenceschopnosti MSP a vytvoření předpokladu jejich úspěšného začlenění do trhu Evropské unie a dlouhodobého úspěšného setrvání na trhu,
- usnadnění vstupu občanů do podnikání,
- přizpůsobení dosavadního systému institucí a nástrojů podpory podnikání možnostem využívání zdrojů Evropské unie napomáhajícím překonávat dopady ze strukturálních změn, slabší ekonomické výkonnosti některých regionů a posilujících celkovou soudržnost zemí Evropské unie jako celku,
- rozvoj lidských zdrojů cestou podpory vytváření infrastruktury budované na základě potřeb podnikatelské veřejnosti, krajů a regionů, zejména v oblasti technického

2 Rámec hospodářské politiky a cíle

vzdělávání a informačních a komunikačních technologií umožňující odborný růst pracovníků a jejich celoživotní vzdělávání podporující vykonávání činnosti na kvalitativně vyšší a aktuálním poznatkům odpovídající úrovni.

Vláda se však snaží již nyní podporovat malé a střední podnikání a zvyšovat podíl malých a středních podniků na celkové produkci a zaměstnanosti. Podpora malému a střednímu podnikání je v současnosti poskytována prostřednictvím 11 programů. Státní podpora se dále zaměřuje na zavádění nových technologií včetně rekvalifikace zaměstnanců a zajištění přístupu k informačním a komunikačním technologiím.

Zvyšování konkurenceschopnosti země je podporováno také prostřednictvím podpory výzkumu a vývoje. První Národní politika výzkumu a vývoje byla přijata v lednu 2000, počátkem letošního roku přijala vláda Národní politiku výzkumu a vývoje na 2004 - 2008, která byla zpracována (s přihlédnutím k ekonomickým možnostem státu) tak, aby vytvořila příznivé předpoklady zvyšování výkonnosti ekonomiky a pro postupné přibližování k Barcelonským cílům. Priority v oblasti výzkumu a vývoje jsou realizovány podle zákona o podpoře výzkumu a vývoje prostřednictvím Národního programu výzkumu, který bude končit v roce 2009 a řídí se prioritami národní politiky z roku 2000. Jako systémové priority byly zvoleny tyto oblasti: lidské zdroje, mezinárodní spolupráce ve výzkumu a vývoji, regionální aspekty, praktické využití výsledků výzkumu a vývoje a hodnocení výzkumu.

Úplné začlenění trhů ČR do jednotného vnitřního trhu EU povede nejen k dalšímu pokroku v liberalizaci trhů spojenému se zvýšením konkurenčních tlaků, ale i k urychlení tempa sladování technických předpisů, norem a postupů posuzování shody výrobků, což usnadní přístup českých exportérů na trhy rozšířené EU.

Co se týká úpravy legislativního rámce, očekává se v letošním roce předložení nového obchodního zákoníku a nového zákona o úpadku, který by odstranil zdouhavost procesu, napomohl diferencovanému přístupu k řešení situace dlužníka (podle povahy dlužníka či podle počtu jeho věřitelů) a podpořil zachování zdravých částí podniků v úpadku. Také bude připravena novela občanského soudního řádu a návrh právní úpravy vedoucí ke zjednodušení a urychlení zápisů do obchodního rejstříku.

Ke zjednodušení administrativních úkonů spojených se zahájením činnosti firmy a podnikáním bude připraven návrh řešení jednoho administrativního místa, kde se podnikatelský subjekt zaregistruje a vyřídí všechny další potřebné náležitosti. V současnosti zřizuje Hospodářská komora ČR kontaktní místa pro české i zahraniční podnikatele. Do konce roku 2003 bylo zřízeno jedno centrální, 75 regionálních (ve všech krajích) a 25 oborových kontaktních míst. Regionální místa poskytují informace o jednotném evropském trhu, o státních programech podpory malého a středního podnikání v ČR a na základě posouzení konkrétních potřeb podnikatele mohou zprostředkovat kontakt na kompetentní místa, která jsou schopná poskytnout specializované informace a služby. Ve spolupráci s Hospodářskou komorou poskytuje poradenské a asistenční služby na podporu exportu agentura CzechTrade, a to prostřednictvím 15 regionálních zastoupení. Administrativní břemeno se sníží i po zavedení možnosti on-line podávání daňových přiznání a dalších forem elektronické komunikace s institucemi veřejné správy.

Vedle těchto selektivních podpor a změn v legislativním prostředí vláda přijala program významného snižování zdanění příjmů právnických osob (viz části věnované fiskální politice v kapitolách 4-7).

Zvyšování flexibility trhu práce a zaměstnanosti

Pro trh práce v ČR je charakteristická, podobně jako v zemích EU, poměrně malá mobilita a flexibilita pracovní síly. Posílení adaptačních mechanismů na trhu práce vyžaduje realizaci kroků prohlubujících flexibilitu trhu práce a pružnost reálných mezd nejen v institucionální oblasti, ale také změny v oblastech jako jsou dopravní infrastruktura a trh s byty.

V posledních letech klesá podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva a sektorová struktura zaměstnanosti se postupně přibližuje situaci v zemích EU. Přetrvává však řada strukturálních problémů, jež se projevují v růstu míry nezaměstnanosti, a to především její dlouhodobé složky. Dalším důsledkem jsou výrazné regionální rozdíly a vysoké míry nezaměstnanosti rizikových skupin, zejména mladých a starších pracovníků. Mezi klíčové strukturální problémy patří nízká regionální a profesní mobilita pracovníků, „měkký“ systém sociálních dávek⁷, vysoké daňové zatížení práce a neexistence plošného systému celoživotního vzdělávání.

Box 2.2: Strukturální problémy trhu práce

Míra ekonomické aktivity, tj. podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných na počtu osob ve věkové skupině 15-64 let, klesla od roku 1994, kdy dosáhla 73,5 %, na 71,1 % v roce 2003. Prodlužující se věková hranice pro odchod do důchodu nemá na vývoj ekonomické aktivity, vzhledem k narůstajícímu počtu jiných kategorií ekonomicky neaktivních osob, podstatnější vliv.

S pokračujícími strukturálními změnami a nárůstem produktivity práce se meziročně snížil počet pracovníků v národním hospodářství v jediném (hlavním) zaměstnání v roce 2003 o 31,7 tisíc osob, tj. o 0,7 %, na 4,7 mil. osob. Podle sektorů klesla v celoročním průměru zaměstnanost v primárním sektoru (zemědělství, lesnictví, rybolov) o 6,5 % a v sekundárním sektoru (průmysl, stavebnictví) o 1,3 %. Úbytek zaměstnanosti v průmyslu byl zčásti nahrazen jejím nárůstem ve stavebnictví. V terciárním sektoru se zaměstnanost zvýšila o 0,3 %, při rozdílném vývoji zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích služeb, s nejvyšším nárůstem počtu pracovníků v odvětví nemovitostí a pronájmu a s nejvyšším poklesem v odvětví vzdělávání. Podíl služeb na celkové zaměstnanosti v České republice představuje 56,2 %. Služby jsou jedinou oblastí, kde lze zaměstnanost dále zvyšovat.

Počet uchazečů o zaměstnání koncem roku meziročně vzrostl o 28 tisíc na 542,4 tisíc, zatímco nabídka volných pracovních míst mírně klesla o 500 na 40,2 tisíc nabízených pracovních míst. Na 1 volné pracovní místo připadalo 13,5 uchazečů (před rokem 12,7). Ve struktuře uchazečů o zaměstnání se meziročně zvýšil zejména počet uchazečů starších 50 let, osob s nižším vzděláním a se změnou pracovní schopností. Meziročně vzrostl počet dlouhodobě nezaměstnaných, tj. déle než 1 rok, o 27 tisíc na 218,3 tisíc, tj. na 40,3 % všech uchazečů o zaměstnání.

Absolventů škol a mladistvých bylo v průměru za rok 2003 evidováno 55,5 tisíc, tj. meziročně o 3,5 tisíc méně, s podílem 10,6 % na celkovém počtu. Počet absolventů, kteří vstupují na trh práce, pravidelně narůstá v červnu až září, zatímco v ostatních měsících roku dochází postupně s jejich umístěním k poklesu. Meziroční zvýšení nezaměstnanosti se projevilo zejména u vyšších věkových skupin. Nejvyšší meziroční nárůst uchazečů o zaměstnání byl ve skupině uchazečů nad 50 let (o 12,8 tisíc na 112,7 tisíc), jejich podíl v posledních letech trvale narůstá. U uchazečů do 25 let (23,8 % všech uchazečů) byl zaznamenán mírný meziroční pokles (o 1,5 %). Průměrný věk uchazeče o zaměstnání se meziročně zvýšil z 35,8 na 36,3 let.

Diferenciace v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými okresy, vyjádřená podílem směrodatné odchylky na průměrné míře nezaměstnanosti se, podle propočtu MPO, meziročně mírně snížila o 0,9 proc. bodu na 41,1 %.

Z uvedeného je patrné, že problémy na trhu práce mají převážně strukturální charakter a ani ekonomický růst vyšší než potenciální je nevyřeší.

⁷ Byla započata příprava koncepce zákona o hmotné nouzi a sociálním začleňování, který by měl mj. zvýšit motivaci osob k aktivní výdělečné činnosti před pasivním spoléháním na sociální dávky. Předpokládá se účinnost zákona od 1. ledna 2006.

2 Rámec hospodářské politiky a cíle

S cílem oslovení strukturálních problémů bylo v rámci reformy veřejných financí přijato několik opatření. Postupně se prodlužuje věk odchodu do důchodu a zpřísnily se podmínky pro předčasné odchody do důchodu, což by se mělo projevit ve zvýšení míry zaměstnanosti starších pracovníků. Stejný cíl sleduje i opatření umožňující pracujícím důchodcům si při pobírání penze neomezeně přivydělávat, a to jak v zaměstnání, tak podnikáním. Kromě uvedeného pozitivního dopadu na míru zaměstnanosti starších pracovníků se zvýší příjmová strana důchodového systému, na druhé straně však nelze vyloučit určité negativní dopady na zvýšení nezaměstnanosti a sociálních transferů.

Na zvýšení flexibility trhu práce byly zaměřeny i změny v oblasti legislativní úpravy jeho fungování. Jde o novely zákoníku práce (účinnost od 1. března 2004) a zákona o zaměstnanosti (předpokládaná účinnost od poloviny roku 2004). Jedná se především o vytvoření podmínek pro úspěšné fungování soukromých agentur práce založených na ziskovém principu, což umožní používání institutu tzv. pronajímání pracovníků. V novele zákoníku práce však byla s cílem zvýšení ochrany zaměstnanců omezena možnost řetězení pracovních smluv na dobu určitou. Z dalších opatření se jedná zejména o zpřísnění podmínek pro poskytování podpor v nezaměstnanosti, kdy bude vyžadována větší míra spolupráce nezaměstnaných s úřady práce.

Vláda klade důraz na rozšíření aktivní politiky zaměstnanosti. Kromě rozvoje již existujících nástrojů (společensky účelná pracovní místa, veřejně prospěšné práce apod.) se zavádí i několik nástrojů nových⁸. To se pozitivně projeví ve zkrácení doby hledání nového pracovního místa a sníží tak míru frikční nezaměstnanosti. S cílem snížit regionální rozdíly v míře nezaměstnanosti dojde ke zvýšení hmotných podpor na vytváření nových pracovních míst pro investory, kteří se rozhodnou umístit své investice do regionů s mírou nezaměstnanosti vyšší než 14 %.

Na reformy trhu práce navazují reformy v oblasti vzdělávání. Čtyřletý rozvojový program „Odstraňování disproporcí ve vzdělávací nabídce krajů“ sleduje optimalizaci vzdělávací nabídky ve vazbě na trh práce. Podpora je poskytována zejména na inovaci technických oborů, ve kterých došlo v posledních letech k výrazným změnám. Podařilo se identifikovat některé legislativní překážky rozvoje celoživotního učení. Problematika celoživotního učení, hledání alternativních vzdělávacích cest a identifikace problémů spojených s jejich realizací zůstává i nadále předmětem zájmu vlády. Pro podporu celoživotního učení má klíčový význam vytvoření transparentního národního systému kvalifikací a tvorbu tzv. profesních profilů, které jsou vytvářeny ve spolupráci se sociálními partnery.

Vzhledem k implementačním zpožděním a pokračující restrukturalizaci však nelze očekávat okamžité efekty a rychlou změnu stávajícího trendu vývoje na trhu práce.

---

⁸ Jedná se zejména o možnost vstoupit do rekvalifikačního procesu i pro zaměstnance, kteří předpokládají, že v brzké době o místo přijdou.